

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Sendes per epost

Oslo, 28. juni 2019

Forvaltningsselskapers tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret – behov for endring av verdipapirfondloven

1. Innledning

Forvaltningsselskaper for verdipapirfond har i flere sammenhenger, herunder for å oppfylle lovbestemte plikter, behov for tilgang til taushetsbelagte personopplysninger i Folkeregisteret.

Måten dette må gjøres på i dag er i mange tilfeller tungvint, og kan også medføre risiko for feil i kundeidentifiseringen. Vi oppfatter det slik at det vil være nødvendig med regelendringer for å sikre tilgang til taushetsbelagt informasjon, og dette er bakgrunnen for denne henvendelsen.

Nærmere bestemt gjelder saken forvaltningsselskaper for verdipapirfond (heretter «forvaltningsselskaper») sin tilgang til opplysninger om «barn», «ektefelle/registrert partner», «foreldre», «foreldreansvar» og «kontaktopplysninger for dødsbo» (heretter i fellesskap benevnt «opplysningene») fra Folkeregisteret.

Forvaltningsselskaper kan i dag gis tilgang til opplysninger fra Folkeregisteret som *ikke* er underlagt taushetsplikt, jf. folkeregisterloven § 10-1 annet ledd. Som følge av sine forpliktelser, særlig etter hvitvaskingsloven, har forvaltningsselskapene imidlertid også behov for å kunne få tilgang til enkelte taushetsbelagte opplysninger.

For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger krever folkeregisterloven § 10-2 at foretaket har særskilt hjemmel til dette, noe forvaltningsselskapene ikke har.

I forarbeidene til ny foretaksregisterlov (prop. 164 L 2015-2016 punkt 18.4.4.) heter det:

«Offentlige myndigheter og virksomheter og private virksomheter som har behov for å få utlevert taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret, må kunne vise til hjemmel i «egen» lov for å få tilgang til slike opplysninger. Den etat eller virksomhet som trenger taushetsbelagt informasjon fra Folkeregisteret, er selv nærmest til å begrunne behovet for det, og bør være ansvarlig for å sikre nødvendig lovhjemmel for det».

På denne bakgrunn vil vi i det følgende nærmere redegjøre for hvorfor det er nødvendig for forvaltningsselskapene å få tilgang til opplysningene fra Folkeregisteret. Vårt forslag er at det innføres en hjemmel i verdipapirfondloven som gir forvaltningsselskapene denne tilgangen.

Vi er kjent med at et av foreningens medlemsselskaper har søkt om å få tilgang til nødvendige opplysninger under henvisning til behovet for å oppfylle plikter etter hvitvaskingsreglene, men fått avslag på grunn av manglende hjemmel i «egen lov». Så vidt vi forstår vil dette avslaget bli påklaget. Etter vår vurdering bør man gjennomføre en lovendring som sikrer forvaltningsselskapenes tilgang til nødvendig informasjon.

2. Gjeldende rett

Forvaltningsselskaper kan i dag, etter søknad til Skatteetaten, som nevnt få tilgang til ikke-taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret.

Ikke-taushetsbelagte opplysninger er etter folkeregisterloven § 9-1 (2) definert som:

«en persons fulle navn, fødselsdato, kjønn, fødsels- og d-nummer, grunnlaget for registrert identitet etter § 3-2, adresse, fødested, statsborgerskap, sivilstand, vergemål, stadfestet fremtidsfullmakt og dødsdato».

Disse opplysningene kan altså forvaltningsselskaper – og alle andre offentlige og private virksomheter og aktører – få tilgang til i medhold av folkeregisterloven § 10-1 etter søknad til Skatteetaten.

Utgangspunktet etter folkeregisterloven er imidlertid at alle andre opplysninger er taushetsbelagte, jf. folkeregisterloven § 9-1 (1), og at disse opplysningene kun kan utleveres til virksomheter som har hjemmel i lov til å innhente opplysningene. Slik hjemmel finnes ikke for forvaltningsselskaper.

Finansforetak (dvs. banker, kredittforetak, finansieringsforetak, forsikringsforetak, pensjonsforetak og holdingforetak i finanskonsern) har derimot slik hjemmel. I finansforetaksloven § 16-2 (7) fremgår det;

«Et finansforetak kan begjære utlevert fra Folkeregisteret opplysning om ektefelle, barn og foreldre. Folkeregistermyndigheten kan, uten hinder av taushetsplikt, utlevere opplysningen når det er nødvendig for utførelsen av oppgaver etter denne lov.»

I tillegg er det foreslått at finansforetak også gis tilgang til opplysninger om «foreldreansvar» og «kontaktopplysninger for dødsbo», jf. St. prp. 128 L (2018-2019). Forslaget, som ble fremmet i statsråd den 21. juni 2019 og godkjent samme dag, vil ventelig bli vedtatt av Stortinget i nær fremtid. Ved en inkurie uttalte VFF seg ikke da denne saken var på høring høsten 2018.

Forvaltningsselskaper har de samme behov som finansforetak til å få utlevert de aktuelle opplysninger. Det vil bli nærmere redegjort for det i det følgende.

3. Forvaltningsselskapers behov for tilgang til taushetsbelagte opplysninger

3.1 Opplysninger om «foreldre», «ektefelle/registrert partner» og «barn»

På lik linje med finansforetak har forvaltningsselskaper behov for tilgang til opplysninger om «foreldre», «ektefelle/registrert partner» og «barn», jf. folkeregisterloven § 3-1 litra i), j) og l).

Behovet er først og fremst utledet av forvaltningsselskapenes forpliktelser etter hvitvaskingsloven. Etter hvitvaskingsloven § 12 (4) plikter forvaltningsselskaper å ha;

«systemer for å avgjøre om kunden, personer som kan handle på vegne av kunden eller er gitt disposisjonsrett over en konto eller et depot, eller reell rettighetshaver, er politisk eksponert person eller nært familiemedlem eller kjent medarbeider til en politisk eksponert person».

Et «nært familiemedlem» er i lovens § 2 bokstav g) definert som «foreldre, ektefelle, registrert partner, samboer og barn, samt barns ektefelle, registrert partner eller samboer».

Etter hvitvaskingsloven § 12 (4) er forvaltningsselskaper således forpliktet til blant annet å identifisere kundens «foreldre», «barn» og «ektefelle/registrert partner» for å avgjøre om kunden må anses som et «nært familiemedlem» til en politisk eksponert person.

De aller fleste forvaltningsselskaper vasker i dag sin kundeportefølje mot ulike «PEP-lister», og dersom man hadde hatt tilgang til opplysninger om «nære familiemedlemmer» ville man også kunne foreta tilfredsstillende

vask mot disse. Følgelig ville man også kunne oppnå tilfredsstillende «systemer for å avgjøre om kunden er et [...] nært familiemedlem», slik hvitvaskingsloven § 12 (4) pålegger.

Det er på denne bakgrunn sentralt for forvaltningsselskapene at det innføres en hjemmel som gir dem tilgang til de nevnte opplysningene, og det foreslås derfor at dette gjøres.

3.2 Opplysninger om «foreldreansvar»

Det er ikke tilstrekkelig for forvaltningsselskaper å få tilgang til opplysninger om «foreldre» og «barn» for å oppfylle sine forpliktelser. I flere relasjoner er forvaltningsselskapet forpliktet til å identifisere barnets *verger*, det vil normalt si de som har foreldreansvar for barnet.

Det er ikke alltid samsvar mellom «foreldre» og «foreldreansvar». Utgangspunktet er at gifte foreldre, samt samboere som var registrert på samme adresse i Folkeregisteret da barnet ble født, får felles foreldreansvar til barnet, jf. barneloven §§ 34 og 35. I andre tilfeller har moren foreldreansvar alene, med mindre foreldrene har inngått avtale om felles foreldreansvar eller at faren skal ha foreldreansvar alene. Foreldrene kan også ha blitt enige om endret foreldreansvar, eller en eller begge foreldrene kan ha blitt fradømt foreldreansvaret. Følgelig kan de som er oppført som foreldre i barnets fødselsattest eller i Folkeregisteret være andre enn de som faktisk er barnets verger.

Det er flere regelverk som pålegger forvaltningsselskaper å identifisere hvem som har foreldreansvar for en mindreårig:

Forpliktelser etter hvitvaskingsloven

Etter hvitvaskingsloven § 10 skal forvaltningsselskaper gjennomføre kundetiltak ved etablering av kundeforhold. Denne plikten gjelder også ved etablering av kundeforhold for mindreårige.

Legitimasjonskontrollen ved etablering av kundeforhold for mindreårige barn er beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 8/2019. Det fremgår der at det ved etablering av kundeforhold for mindreårige barn som ikke har gyldig legitimasjon, kan være tilstrekkelig (etter en konkret risikobasert tilnærming) å fremlegge fødselsattest eller utskrift fra Folkeregisteret som grunnlag for å bekrefte barnets identitet.

Videre fremgår det, slik det også fremgår av hvitvaskingsloven § 12 (2), at barnets *verger* (dvs. de som normalt har foreldreansvaret) skal identifiseres med gyldig legitimasjon, og at man i alle tilfeller må registrere nødvendige opplysninger om både kunden og vergene.

Hvitvaskingsloven § 12 (2) forplikter følgelig forvaltningsselskaper til å identifisere barnets verger, samt å gjennomføre kundetiltak overfor disse. Uten tilgang til opplysninger om foreldreansvar fra Folkeregisteret vil denne forpliktelsen ikke kunne overholdes på en tilfredsstillende måte.

På denne bakgrunn foreslås det at forvaltningsselskapene gis tilgang til opplysninger om «foreldreansvar», jf. folkeregisterloven § 3-1 (1) m).

Forpliktelser ved etablering av verdipapirkonto/aksjesparekonto for den mindreårige

Før det kan handles verdipapirfondsandeler til/for en mindreårig må det opprettes en konto i den mindreåriges navn. Dette vil typisk være en verdipapirkonto eller en aksjesparekonto. Hva gjelder aksjesparekonto er forvaltningsselskapene også forpliktet til å påse at det inngås en særskilt *avtale* i barnets navn.

Verdipapirfondloven inneholder ingen særlige krav til kontoopprettelser/avtaleinngåelser for mindreårige. Etter vergemålsloven § 18 anses vergene da å handle «i fellesskap» på vegne av den mindreårige, og begge vergers signatur må følgelig innhentes i forbindelse med kontoopprettelsen eller avtaleinngåelsen.

For å kunne opprette en konto eller avtale for den mindreårige på lovlig måte må forvaltningsselskapene følgelig kunne identifisere barnets verger, og innhente deres samtykke. Uten tilgang til opplysninger om

foreldreansvar fra Folkeregisteret vil man ikke på en god måte kunne sikre at disse forpliktelsene vil overholdes på en tilfredsstillende måte.

3.3 *Opplysninger om «kontaktopplysninger for dødsbo»*

Forvaltningsselskaper har – som finansforetakene – et løpende behov for tilgang til kontaktopplysninger for dødsbo. Det trengs notariatet rundt hvem som kan disponere over den avdødes fondsandeler, og dette oppnås best og mest effektivt ved at den registrerte kontaktperson for dødsboet kontaktes.

Som følge av det manglende hjemmelsgrunnlaget må man i dag kontakte domstolen i avdødes rettskrets for å få de nødvendige opplysninger, hvilket er ressurskrevende både for de ulike domstolene og forvaltningsselskapene.

Det skal også nevnes at kontaktopplysninger for dødsbo er opplysninger som ikke er underlagt taushetsplikt hos primærkilden, jf. domstolloven § 63, og at virksomheter med begrunnet behov derfor burde få tilgang direkte fra Folkeregisteret.

Det foreslås derfor at forvaltningsselskaper gis tilgang til opplysninger om «kontaktopplysninger for dødsbo», jf. folkeregisterloven § 3-1 (1) f).

3.4 *Oppsummering*

Som det fremgår ovenfor vanskeliggjør dagens lovverk forvaltningsselskapenes mulighet til å oppfylle sine lovbestemte forpliktelser, og det bør derfor innføres en hjemmel for at forvaltningsselskapene kan innhente de nødvendige opplysningene direkte fra Folkeregisteret. Det er særlig vanskelig å oppfylle hvitvaskingslovens og vergemålslovens krav uten en særlig hjemmel.

Dagens situasjon der forvaltningsselskapene ikke kan innhente opplysningene direkte fra Folkeregisteret innebærer at privatpersoner selv må be om å få utstedt bekreftelse på foreldreansvar, for deretter å overlevere bekreftelsen manuelt eller digitalt til forvaltningsselskapet. Digital oversendelse vil i stor grad gjøres via ukryptert e-post, og innebærer derfor i noen grad en sikkerhetsrisiko for opplysningenes konfidensialitet, jf. også personopplysningsforskriften § 2-11.

Videre medfører innhenting av bekreftelse på foreldreansvar og forsendelse av denne at kundeetableringsprosessen tar uforholdsmessig lang tid, og det utgjør merarbeid for både potensielle kunder, forvaltningsselskapet selv og for Skatteetaten. Hovedutfordringen knyttet til bekreftelsene er likevel at de er svært enkle i format (og at de dermed enkelt kan forfalskes) og at de ikke kan leses maskinelt. Det er følgelig nødvendig med en manuell behandling av innsendte/opplastede filer, noe som utgjør både en sikkerhetsrisiko og en hindring for effektivisering og digitalisering.

Det er videre slik at forvaltningsselskapers og finansforetaks rettighetspakker bør likestilles av konkurransemessige hensyn. Ved å ha tilgang til de aktuelle opplysningene vil et finansforetak kunne «onboarde» kundene på en svært effektiv og kundevennlig måte, og alt annet likt vil derfor en kunde preferere å opprette kundeforholdet gjennom et finansforetak fremfor gjennom forvaltningsselskapet direkte. Forvaltningsselskapet vil dermed ha en svært uheldig konkurranseulempe som man må søke å unngå.

4. Forslag til lovendring

Vårt forslag er at det tas inn en tilsvarende bestemmelse i lov om verdipapirfond som er foreslått inntatt i finansforetaksloven § 16-2 syvende ledd. Dette gir en enkel og oversiktlig lovteknisk løsning som regulerer to tilsvarende behov likt. Bestemmelsen kan for eksempel utformes som følger:

«Et forvaltningsselskap kan begjære utlevert fra Folkeregisteret opplysning om ektefelle eller registrert partner, barn, foreldre, foreldreansvar og kontaktopplysninger for dødsbo.»

Folkeregistermyndigheten kan, uten hinder av taushetsplikt, utlevere opplysningen når det er nødvendig for utførelsen av forvaltningsselskapets plikter eller oppgaver i henhold til denne lov.»

Etter vårt skjønn er det vanskelig å se at det skulle være motforestillinger til at forvaltningsselskaper blir likebehandlet med finansforetak mht. tilgang til taushetsbelagte opplysninger i Folkeregisteret. Det er de samme reelle behovene som gjør seg gjeldende for forvaltningsselskaper som for finansforetak.

På denne bakgrunn håper vi at departementet snarest tar skritt for å få til nødvendige lovendringer.

Med vennlig hilsen
Verdipapirfondenes forening – næringspolitikk

Bernt S. Zakariassen
adm. direktør